

Deel II-2: Identiteit als constructie (elina margashvili)

C & M II,2

Zesde/zevende college; 18/25 maart 2020 – online coronacolleges

Bij wijze van introductie: Albert Camus, La peste (1947) – verslag van een stand in quarantaine.

Deel II, 2: IDENTITEIT ALS CONSTRUCTIE

FILOSOFIE - ONTOLOGIE

VERVREEMDING VERSUS AUTHENTICITEIT

Ontologie: studie naar het wezenlijke: authentieke identiteit

Zoektocht naar wezenlijke naar wie we zijn, dan gaat het wie we zijn als soort, we gaan het hebben over wie ben ik op niveau van individu (metsel andere vraag, andere insteek). De manier waarop die vraag gesteld werd eeuwen lang te maken had met de vraag naar de mens als soort, tegenwoordig gaat het veel meer over individu. Die evolutie pas van start gegaan is van 16e eeuw, de vraag naar wie we zijn verschuift naar wie ben ik

Vaak gehoord/gevoeld: 'Dit ben ik niet'. Of: 'ik geraak niet bij mezelf'. Of: 'Ik weet niet wat ik zèlf verlang'. Of: 'ik ben fake'.

Opvallend: Idee die vroeg of laat heeft, idee van maar dat en ik niet, ik heb iets gedaan, iets gedacht, ik ben in bepaalde situatie terechtgekomen waarin mijn zus zo en zo gedragen heb en in terugblik ga ik van uit maar dat was ik niet.

Hedendaags label daarvoor: **impostor syndroom**: idee dat mensen zichzelf fake beschouwen, als iemand die zich voordoe op de wijze die hij/zij niet echt is en men voelt zich daarbij slecht en een bedrieger

= uitingen van **vervreemding**, een centraal begrip in de filosofie

we krijgen vervreemding in de eigen identiteit. Vervreemding gaat over vervreemding binnenin iemand, die is vervreemd van zichzelf, dat word een bel probleem in ontologie

Aliënantie is een ontologisch probleem, dat aansluit bij dé filosofische vraag par excellence: wie ben ik?

Verschillende ingangen: denkkaders

- Filosofie: Rousseau 18e , Hegel, Kierkegaard, Heidegger recenter
- Politiek: Marx
- Hername door freudomarxisme (Marcuse)

Opvallend: binnen deze denkkaders **vervreemding wordt als negatiefs** naar voor geschoven

- met uitzondering van Hegel (cfr infra) is aliënantie in deze redenering het negatieve effect van een dominante maatschappelijke (religieus, ideologisch, economisch) invloed;
- als er al een motief voor is, dan een kwaadaardig, met name onderdrukking

De vraag laat een existentiële angst uitschijnen: misschien ben ik niet wie ik had kunnen worden, omwille van een belemmerende invloed van buitenaf vb opvoeding dat deel uitmaakt van SES, en tijdperk waarin ik deel uitmaak in die zin sociaal-diagnostisch van aard

= **vervreemding**, als negatief proces ingaand tegen een veronderstelde **authenticiteit**.

Idee meest bekend dankzij Rousseau:

- De mens bezit een oorspronkelijke, natuurlijke, goede kern (essentialisme)
- De verstedelijkte cultuur heeft hem daarvan **vervreemd**

Bij deze essentialistische visie kunnen we een aantal opmerkingen formuleren:

1; 'vervreemding' bevat altijd **een morele connotatie, moreel oordeel**: er bestaat een 'betere' en een 'slechtere' versie van mezelf. De betere versie is de authentieke, dus de goeie versie zit diep in mij, en dan slechte versie is het effect van vervreemding en dat ligt buiten mij, dan ben ik een slachtoffer van

2; Een daarbij onvermijdelijke vraag is deze **naar een objectieve grond** om het onderscheid te kunnen maken tussen vervreemd en authentiek, en tussen slechter en beter.

Wat is de grond om onderscheid te maken tussen oorspronkelijke identiteit en die vervreemde identiteit?

Vanaf Rousseau en later Marx dat er aangegeven wordt in al die theorieën dat de persoon slachtoffer is van vervreemding dus man/vrouw die vervreemd is van zichzelf op grond van opvoeding en omgeving die persoon zich daar zelf niet bewust van is, integendeel in veel gevallen zal die man/vrouw helemaal geen vervreemding ervaren, het is de ander die hem of haar zal zijn zeggen je bent vervreemd, de identiteit die je nu hebt dat is niet echt je identiteit dat is iets wat je opgedrongen geworden is en dat kan je beter van afstappen want oorspronkelijke identiteit wat diep van binnen zit dat is beter. Dus de ervaring van vervreemding bij de persoon zelf ontbreekt heel dikwijls en de diagnose van vervreemding wordt door een derde gemaakt door iemand die naar kijkt en die zal zeggen wie vervreemd is

Bij Marx is er een vals bewustzijn want er is iets vals voorgehouden is, iets wat opgelegd is

3; de vraag naar een objectieve grond is des te belangrijker omdat aliënatie **niet altijd bewust ervaren wordt.**

4; In het geval iemand vervreemd is zonder dat hij het beseft, wordt de 'diagnose' **door iemand anders gemaakt**, wiens moreel oordeel op een objectieve grond zou berusten. Dezelfde instantie zal aansturen op verandering in de 'juiste' richting.

Cfr. **Marx**: de proletariër is zich **niet bewust** van zijn vervreemding in en door het kapitalisme, hij lijdt aan een 'vals bewustzijn'. In het ideale geval wordt hij daarvan bewust gemaakt, en kan hij vervolgens zijn leven in een andere, niet-vervreemde richting sturen, meer bepaald de richting waarvan Marx denkt dat ze de juiste is.

Merk op dat Marx het idee sociale klasse introduceert.

Cfr. nationalistische partijen: 'de' Catalaan, 'de' Fin, 'de' Pool, ... is zich niet meer bewust van zijn oorspronkelijke ware identiteit, dus moet hij daarvan bewust gemaakt worden.

Cfr politieke geschiedenis, 'Culturele revolutie' (1967-77) in China: 'heropvoeding' van kritische intellectuelen om er 'echte' revolutionairen van te maken.

NB: 19de eeuwse benaming voor geesteszieken: '**des aliénés**' vervreemden; de onderliggende redenering is zelfs vandaag nog te herkennen in psychodiagnostiek en behandeling:

- een individu ontwikkelt een mentale stoornis als gevolg van bvb foute leerprocessen tijdens opvoeding;
- psychotherapie moet hem helpen afstand te nemen van een 'false beliefs' en tot een juistere/betere versie van 'zichzelf' te komen.
- diagnosticus/therapeut beslist als meesterfiguur wat de juiste 'beliefs' zijn, wat normaal/abnormaal is

Mensen die in mentale gezondheidszorg werkt nemen heel centrale positie van autoriteit toekeunen, waaruit beslist wordt wie vervreemd is

OPVALLEND:

Geschiedenis

Aan de basis van deze redeneringen ligt er een ontologische aanname: dat de mens **een oorspronkelijke identiteit** bezit (essentialisme)

Oorspronkelijke intieme kern, het Authentieke kern ik, het ware zelf die vervreemd kan worden

Daartegenover staat een andere, even extreme ontologische aanname: een baby is een **onbeschreven blad papier**, identiteit wordt volledig ingevuld door de omgeving.

= nature versus nurture debat.

Afhankelijk van de ontologische visie krijg je andere vragen en bijgevolg andere oplossingen:

- Als mens oorspronkelijke, authentieke identiteit bezit, hoe wordt die 'besmet' en hoe kunnen we het authentieke vrijwaren?
- Als identiteit grotendeels bepaald wordt door de buitenwereld, in welke mate kan ik als ik dan nog keuzes maken, over welke autonomie beschik ik dan nog?

Hedendaagse wetenschappelijke visie:

- Er bestaat **géén oorspronkelijke psychologische identiteit** die ligt te wachten op ontplooiing

psychologische identiteit is een samenstelling van die verschillende belangrijke verhoudingen waarin men belangrijke positie inneemt tegenover belangrijke andere en het samenspel van die verschillende posities binnen die verschillende verhoudingen maakt mij tot de persoon dat ik ben vb mijn mannelijke identiteit tegenover dat van die vrouwen, mijn identiteit tegenover autoriteit, de positie waarin ik zelf autoriteit innemen tegenover de groep of omgekeerd de positie waarin ik mij moet onderwerpen aan autoriteit, verhouding tegenover de gelijke.

Psychologische identiteit die verwerven we, die vererf ik na eerste minut van mijn geboorte

argumentatie: zie niet bedoelde psychologische experimenten bij adoptiekinderen

Geadopteerde kind van India die opgroeit in Gent, als die kind in India was gebleven zou kind helemaal anders geworden zijn op vlak die verhoudingen en posities vb de gerderverhoudingen

Psychologische identiteit voor een flink stuk een constructie is, het is niet alleen maar een constructie, er zijn nog aantal zaken die klaar liggen, genetische gedragsmatige kant van identiteit vb manier van stappen vb bepaalde houding tijdens slapen

Temperament is ook erfelijk, de snelheid van de impulsen van zenuwbanen, er wordt gereageerd vanuit de omgeving en naargelang manier waarop weerspiegelt wordt zal die snelheid of traagheid deel gaan uitmaken van uit positief gewaardeerde identiteit of negatieve identiteit. Als iemand met trage identiteit voortdurend te horen krijgt dat hij traag is, spiegeling waarvan negatieve identiteit grond opgebouwd kan worden dus hier bouw je geen positieve identiteit op

- als organisme wordt een baby geboren met een aantal **disposities**, evolutionair-biologisch, maar die komen slechts tot ontwikkeling op grond van interactie tussen organisme en **omgeving**.

Disposities zijn mogelijkheden in aanleg die moeten zich nog ontwikkelen, de kans al dan niet te mogen ontwikkelen heeft te maken met omgeving, omgeving kan kenmerken in aanleg positief of negatief bevorderen

Je hebt dus geen neutraal vertrekpunt, identiteit is niet alleen maar een constructie, die wordt geconstrueerd boven fundament biologische en is vrij bepalend, die tekent krijtlijnen uit, en binnen die lijnen kan je verschillende richtingen uit gaan maar op het ogenblik je buiten die

krijtlijnen probeert te stappen wordt het gevaarlijk want dan zie je aantal dingen fout zullen lopen.

- Sommige disposities treden zeer sterk naar voren, met nauwelijks beïnvloeding door of interactie met omgeving. Het overgrote merendeel berust uitdrukkelijk op interactie.

Voorbeeld: erfelijke determinatie voor neurologische aandoeningen versus psychiatrische stoornissen

- Voor neurologische aandoeningen wordt steeds duidelijker dat er een specifieke genetische determinatie bestaat
- Voor psychologische en psychiatrische problemen is het net het omgekeerde: de eventuele genetische determinatie is ongedifferentieerd bij genetisch bepaald zijn van psychiatrische en psychologische stoornissen dat er hoe langer hoe duidelijker wordt dat die een algemene factor betreft en niet een specifieke maar dit is exact tegenovergesteld aan de beweging op het vlak van genetica van de beweging dat we aantreffen in de neurologie, daar zien we het ontdekken heel specifieke bepalingen van stoornissen, van ziektes binnen neurologie, binnen klinische psychologie en psychiatrie zien we dat we in onderzoek om genetische bepaling te kunnen vinden dat men steeds meer achteruit moet gaan, en dan vindt men factor die blijkt dezelfde te zijn voor heel het veld van psychiatrie dus daar is een soort vatbaarheid in het algemeen die heel veel verschillende richtingen kan uitgaan, betekent dat **genetische bepaaldheid van de waarmee we werken dat die behoorlijk vaag** is en al die stellingen dat genetisch bepaald zijn van die psychiatrische stoornissen moet je met kereltje zout nemen.

Dus: de mens beschikt als soort en als individu over bepaalde mogelijkheden, die al dan niet gerealiseerd kunnen worden. Bij de realisatie oefent de omgeving altijd invloed uit, zelfs daar waar de determinatie verregaand is.

Ook in deze visie is er plaats voor het aliënerbegrip, maar dan met een sterk gewijzigde invulling (cfr infra: identificatie/aliëner)

N.B. Deze invulling (het optimaal realiseren van mogelijkheden) gaat losjes terug op Aristoteles die ervan uitging dat elk levend wezen als ingebakken doel (telos) een zo optimaal mogelijke zelfrealisatie wil bereiken van de mogelijkheden die het in zich draagt. In het geval de zelfrealisatie belemmerd wordt, zal een organisme een mindere versie van 'zichzelf' worden. Sedert

Darwin verwerpt de wetenschap het idee van een ingebakken doel (een 'telos').

Merk op: Wanneer iemand een optimale zelfrealisatie als doel stelt, is dat op zich al een effect van een cultuur die een dergelijk **ideaal** voorhoudt, wat op zich ook een vorm van vervreemding inhoudt (cfr infra)

OPVALLEND:

in de redeneringen inzake aliënatie wordt een **dubbele verhouding** zichtbaar

- Verhouding van iemand tot zichzelf (ben ik wel 'mezelf' geworden?) ⇒ imposter syndroom, dit ben ik niet

De eerste verhouding wijst op een **interne verdeeldheid** met een daarop gebaseerde **mogelijkheid tot zelfreflectie**: ik kijk naar mezelf (ik heb bepaalde verhouding tegen mijzelf) en denk na over wie ik ben. Er is zelf dat nadenkt over zelf ⇒ **Descartes**: ik denk dus ik ben. Er is iemand die denkt en er is iemand die is, dus iemand die denkt over dat zijn

Dit is bel in psychologie: mogelijksvoorwaarde tot zelfreflectie; psychologie begrijpen als collectief organiseerd systeem om na te denken over onszelf en die onszelf proberen te begrijpen. Mocht die splitsingen niet zijn, mocht die zelfreflectie er niet zijn dan zouden we niet kunnen.

In geestelijke gezondheidszorg: mogelijkheid tot zelfreflectie, iemand moet bereid zijn om na te denken over zich zelf, en vanuit dat nadenken over zichzelf bereid zijn om aantal zaken te veranderen. Als die bereidheid niet is tot zelfreflectie dan gaan de therapie niet werken.

- Verhouding van iemand tot een *buitenwereld* die invloed uitoefent op wie die persoon (niet) geworden is (hoe heeft de buitenwereld mij gevormd/misvormd?) ⇒ hier staan we het minste stil bij

De tweede verhouding opent de vraag naar **autonomie versus determinatie** bij de uitbouw van de identiteit.

OPVALLEND:

in de filosofisch-ontologische discussie gaat het over 'de' mens, eventueel over een specifieke groep mensen (de proletariër; de vrouw), nauwelijks over het individu. **De aandacht voor het individu als individu ontstaat in de moderniteit** en heeft ondertussen een hoogtepunt bereikt als **ziekmakend**. Vandaar ook de hedendaagse aandacht voor de vervreemding bij één

bepaald individu en de afwezigheid van aandacht voor effecten op groepsniveau (vooral sociale klasse).

Voor moderniteit was individu niet bel. Idee dat 1 individu auteur is van zichzelf.

Montaigne: auteur van *essays* (probeersel) 'ik heb maar 1 onderwerp, ik schrijf over mezelf' hij is opzoek naar zichzelf en hij vind zichzelf in zijn manier van schrijven in alledaagse dingen.

Dus geboorte van individu als individu. Voordien maakte individu deel van een groep.

Er is geen twijfel mogelijk dat we tot sociale zoogdieren behoren, je hebt 2 groepen van dieren solitaire dieren die op eentje leven en komen samen voor de bevruchting en sociale zoogdieren leven in groep en hebben de groep nodig en als dier verbannen wordt vb corona dat individu alleen zit zal meestal niet overleven.

Evolutie die we steeds doringemaakt hebben, steeds meer doorgevoerde individualisering, we zitten vandaag op het punt waarbij individualiseren nog biologisch gezond is. We hebben ons allemaal apart geplaatst als individu, en gevolg daarvan is dat we ziek worden, dat we steeds meer nood hebben aan ander. 2 basisgerichtheden kunnen we ook daaraan koppellen, ene gerichtheid op splitsing afstand name op autonomie dus individualisering en andere gerichtheid op versmelting op samenzijn, op groep, die 2 zitten in ons en een iduale situatie is daar een bepaald evenwicht tussen, situatie waarin lange periode 1 van de 2 dominant is dan krijg je aantal effecten daarvan, de effecten van de huidige individualisering die niet product is van voorbije 30 jaar, het is eeffect dat langer teruggaan in de tijd. Wat we in de stroomversnelling hebben meegemaakt heeft nu een punt bereikt als ziekmakend.

Opvallend dat individualisering dat maatschappelijk aangestuurd wordt, dat is een beetje paradox dat betekent dat groep dat aanstuurt om zichzelf om te hebben, dat groep de maatschappij een aantal dingen op dusdanige manier organiseert dat zichzelf opheft, dat zie je bvb in verschillende manieren verschillende Westerse overheden, alles gaan organiseren ifv individu, het individu ondertussen benoemd wordt als cliënt en zich veel minder gaan zichten op groepen. in 1948 die verklaring van de rechten van de mens dat eigenlijk de rechten zijn van groepen, dat gaat over het kind, rechten van de vrouw, arbeiders,

vandaag als we hebben het rechten van de mens gaat het over mijn rechten, de rechten van individu dat zich onrechtvaardig behandeld voelt, en dat daar gerechtigheid voor eist. Die rechten op individueel niveau die botsen automatisch met de rechten van andere individu, die ook zijn/haar rechten opeist net iets andere rechten dan ik opeis.

De vraag die ik mij daarbij stel, is of **het huidige onbehagen & vervreemding (zie eenzaamheid) niet vooral te maken heeft met de individualisering en het losgezongen zijn van de groep waar mensen normaal gezien toe behoren** – cfr infra, individualisering, desocialisering, depolitisering.

OPVALLEND:

Een hedendaags antwoord op vervreemding kan niet langer een pleidooi voor een terugkeer naar een oorspronkelijke identiteit zijn (Rousseau), maar moet elders gezocht worden. Hegel pleit voor een verzoening tussen het individu en de maatschappij. Een nieuwe invulling van het begrip vervreemding is noodzakelijk (cfr infra, deel III)

ONCLUSIE: onze identiteit is geconstrueerd, een product is van de interactie tussen ik als organisme als pasgeboren baby, peuter, kleuter, als jongere, in uitwisseling met omgeving.

PSYCHOLOGIE – PSYCHOANALYSE

IDENTITEIT: IDENTIFICATIE VERSUS INDIVIDUATIE

Identiteitsconstructie: processen ⇒hoe wordt identiteit geconstrueerd ?

Constructie: er zijn aantal partijen aan het werk om iets te gaan construeren, betekent dat er vorm van uitwisseling is.

vb de identiteit van de baby bestaan nog niet, de identiteit bestaat van de droomwereld van de ouders, die daar zich iets bij voorstellen, die daar verwachtingen mee hebben, dat is mooi en noodzakelijk, kind kan best geboren worden in omgeving waar die dromen en verwachtingen. Maar de implementatie van die dromen die moet nog plaatsgrijpen en de grijpen plaats via een uitwisseling, constructie gebeurt binnen voortdurende proces van uitwisseling en vertrekpunt van die uitwisseling op grond waarvan onze identiteit geconstrueerd zal worden dat zijn de uitwisseling tussen moeder en baby, en nog wat later tussen baby en vader, kortom tussen baby en ouders

Cfr deel I: uitwisseling, geven en krijgen = de natuurlijke basis voor het maatschappelijk-economische; meteen ook bepalend voor verhoudingen tussen mensen

Oudste en allerbelangrijkste uitwisseling grijpt plaats binnen de oudste en allerbelangrijkste verhouding: deze tussen moeder (ouders) en baby. Wat **uitgewisseld** wordt, is niet alleen **voedsel (eerste cruciale uitwisseling)**, maar ook de **blik**, allebei gebaseerd op onvoorwaardelijke **liefde**. ⇒ voedsel en liefde wordt **vertrekpunt van onze identiteit**

dus voedsel is het fundament van dat rationele, van dat uitwisseling tussen i ken ander, een van de belangrijkste stoornissen voorbij 20 jaar de eetstoornissen, betekent dat er een stoornis optreedt op vlak van meest fundamentele verhouding, dit kan geen toeval zijn. hoe het komt dat onze maatschappij eetstoornissen vandaag zo centraal staan?

de **blik** als centraal gegeven: zien en graag gezien worden = basis voor het latere verlangen en verlangd willen worden. Wat er uitgewisseld wordt tussen moeder en kind is blik, uitwisseling van de blikken

Deze uitwisseling is niet alleen de basis maar ook de **basisvoorwaarde voor de identiteitsontwikkeling** (indien ze ontbreekt of te beperkt blijft: géén ontwikkeling), tegenwoordig bekend als 'veilige hechting'.

Vertrekpunt: **fundamentele hulpeloosheid**, 'het in de wereld geworpen zijn'; ervaring van onlust: huilen; van plezier: lachen (komt pas na zes weken) – beiden zijn uitwisseling met ander in combinatie met wederzijdse (h) **erkenning**

Huilen van baby = uiting van pijn, ongemak, angst, ...

Reactie: als bij toverslag komt iemand op de proppen ('the primary caretaker') die drie dingen doet: vertellen wat er scheelt (op speciale toon, 'marking'), bijbehorende emotie spiegelen, verzorgingshandeling.

Gevolg: miraculeuze oplossing voor het probleem

Dit gebeurt honderden keren – dus conditionering, met als gevolg een basisovertuiging: als er iets verkeerd loopt, komt iemand anders dat oplossen. 'Veilige hechting' creëert zowel sociaal vertrouwen als zelfvertrouwen.

Binnen deze voortdurend herhaalde interacties gebeurt de constructie van onze identiteit. De oorsprong ervan gaat terug op een mythisch moment (mythisch omdat de oorsprongsvraag nooit specifiek beantwoord kan

worden): het ogenblik waarop de moeder-met-baby voor de spiegel staat, naar het beeld van haar en de baby in de spiegel wijst, zeggende: dat is Adriaan!

= het spiegelstadium als de allervroegste periode waarin het eerste ik-besef ontstaat zoals aangereikt (gespiegeld) en voorgehouden door de ander.

Inhoud van wat voorgehouden wordt, is een combinatie van:

- Wat de baby ervaart, hoe hij reageert (spiegeling van lichaamservaringen)
- Hoe de baby/het kind daarmee (niet) moet omgaan
- Ruimer: wie hij 'is', wie hij moet worden (en wie niet)

Merk op: de constructie van onze identiteit vertrekt bij het leren kennen en beheersen van wat we voelen; identiteitsontwikkeling en affectregulering gaan hand in hand.

Basisproces 1 bij identiteitsvorming: identificatie (weerspiegeling), het samenvallen met, het overnemen van wat voorgehouden wordt (etymologie: idem, gelijk).

Dit proces is **determinerend** (afhankelijk van de plaats waar je geboren wordt, zal je identiteit zus of zo ingevuld worden).

Ontwikkeling van het 'ik' betekent dat het kind deel gaat uitmaken *van een bepaalde groep*, **op grond van identificatie met wat leden van de groep voortdurend voorhouden**

Grondlaag: **familiale identiteit**, het binnengevoerd worden in de primaire groep. Cfr allereerste reacties in de kraamkamer: op wie gelijkt de baby?

Motief voor identiteitsvorming: (proces 1) **erbij willen horen** en daarom zoveel mogelijk samenvallen met het ideaalbeeld (verwachtingen) voorgehouden door de groep.

mocht dat enige proces zijn bij constructie van onze identiteit dan zouden we nog veel meer op elkaar gelijken en zouden we volledig gedetermineerd zijn door onze omgeving, dan zou het zelfs geen vraag kunnen gesteld kunnen worden naar vrijheid of naar keuze, alles zou opgelegd worden door dat proces waarbij we spontaan die beelden en woorden gaan overnemen

Voorwaarde voor constructie is een bijzondere verhouding:

wederzijdse **erkenning**, dwz zien en gezien worden en vervolgens graag zien en graag gezien worden

Zie opvoeding: willen voldoen aan het verlangen van de ouders, om zoveel mogelijk liefde van de ouders te krijgen (ook omgekeerd: ouders willen voldoen aan verwachtingen van kinderen én van omgeving, om zo graag mogelijk gezien te worden, om erkenning te krijgen).

Ruimer: willen voldoen aan het maatschappelijk voorgehouden ideaal.

Na de familie, als primaire groep, uitbreiding naar andere: peer group, school, werkomgeving, vrienden, ... doorspekt met sociale klasse, cultuur, religie, ...

Gevolg:

- identiteit = gelaagd en meerduidig, denk aan Russische poppetjes
- Identiteit is altijd MAATSCHAPPELIJK bepaald

Cfr inleidend en vorig college: dominant zelfbeeld in de geschiedenis = 'de mens is slecht' – een dergelijk collectief negatief zelfbeeld komt niet zomaar uit de lucht vallen, maar is het effect van maatschappelijk voorgehouden beelden waarmee mensen hun identiteit moeten construeren

Effect van het tweede basisproces: individuatie (cfr infra: separatie).

afstand nemen van en kiezen met iets samen te vallen. betekent dat we iets terug naar buiten sturen

Identiteitsconstructie heeft tot gevolg dat we ons identificeren met wat voorgehouden wordt – vandaar dat we erg op elkaar gelijken. Hoe dan de verschillen begrijpen, vanwaar komt het unieke, particuliere, individuele?

Zelfs een baby kiest met welke beelden hij zich identificeert, en met welke niet – **keuze** betekent: afstandnemen van (separatie), zelfs weigeren van wat de ander voorhoudt, en kiezen voor iets anders.

Cfr 'terrible two's', de trotsperiode of koppigheidsfase; cfr puberteit; cfr elke leeftijdsgebonden 'crisis' (quarter life, midlife, ...)

Merk op dat de keuze om al dan niet een beeld over te nemen, nauwelijks te maken heeft met wát voorgehouden wordt, maar heel vaak

met de relatie waarbinnen een beeld voorgehouden wordt. Indien positief: identificatie; indien negatief: afwijzing.

Opnemen = teken van liefde ('ik zou je kunnen opeten') ⇒ we willen samenvallen, identificatie

Afwijzen = teken van haat ('ik kots van je' 'ik krijg het schijt van je') ⇒ naar buiten brengen

⇒ heur zien we hoe die elementaire uitwisseling ook symbolisch begrijpen kan worden itv opnemen en wegsturen

Individuatie = eigen autonomie naar voren schuiven, actieve positie willen innemen.

Gerichtheid op autonomie ook al zeer vroeg duidelijk, binnen de eerste uitwisseling van voedsel: op leeftijd van ongeveer een jaar zelf lepeltje willen vasthouden, zelf naar mondje willen brengen.

Merk op: itt identificatie, hier keuzemogelijkheid en dus **stuk vrijheid**.

Maar: bij kind blijft keuze beperkt tot wat voorgehouden wordt; pas later mogelijkheid om actief zelf te zoeken naar andere invullingen.

Belang van de maatschappij: welke variatiebreedte wordt er aangeboden, bvb om genderidentiteit in te vullen? En hoe streng-disciplinerend reageert een maatschappij op alternatieve keuzes?

Constructie van onze identiteit voor een flink stuk gedetermineerd is dat die determinatie voor een flink stuk collectief is vanuit maatschappelijke, tegelijk hebben we een stuk vrijheid daarin. En hier kunnen we ookal belang zien van sociale culturele ombrenging, er zijn maatschappijen waar die bandbreedte waar er gekozen kan worden waarbinnen die bandbreedte beperkt is. Dit zijn geen vaststaande zaken

Combinatie van identificatie en individuatie is bepalend voor de constructie van onze identiteit bovenop een biologische ondergrond.

- Een gedeelte ervan is particulier, gebaseerd op de keuzes die we reeds als kind gaan maken
- Het overgrote deel ervan delen we met anderen, en is sociaal-maatschappelijk bepaald.

Vaak wordt dit naast en tegenover elkaar geplaatst: mijn 'individuele' identiteit, diep vanbinnen, versus mijn sociale identiteit, waar 'ik' mee naar buiten kom. Een dergelijke voorstelling is fout, ook de individuele identiteit ontstaat in wisselwerking met de Ander.

Identiteit is het steeds voorlopige resultaat van interacties, aanvankelijk tussen een pasgeboren baby en diens ouders, en vervolgens tussen een reeds geconstrueerde stuk identiteit en de sociaal-culturele omgeving.

Constructie betekent niet 'onecht' of 'inauthentiek', want er is geen origineel. Identiteit komt altijd van de alius, de ander. Zie Rimbaud, 'Je est un autre'

De nieuwe vraag inzake vervreemding betreft de mate waarin de voorgehouden identiteitsbeelden al dan niet aansluiten bij de onderliggende gevoelservaringen en disposities (cfr infra, deel III).

🚨 een dergelijke oorspronkelijke authentieke identiteit een illusie is, er is geen psychologische kern die zich nadien van opvoeding zou ontwikkelen zou ontplooiën vandaar het identiteit wordt geconstrueerd en niet ontwikkeld, die twee woorden zijn verschillend en zijn toch nodig. Er bestaan ook geen inauthentic onechte identiteit, identiteit is sowieso altijd een constructie. Dat verklaard dat fenomeen dat van alle tijden is maar vandaag steekt de kop op, de angst van 'dat ben ik niet' of 'ik ben fake' dat is een ervaring die je alle tijden kunt terug vinden, vandaag treedt dat ietsje meer op dan vroeger, en huidige waanzin van categorisatie hebben we ook een label gevonden 'imposter' syndroom iemand denkt dat hij/zij aan dit syndroom leidt, of hij/zij doet voor op een manier dat niet klopt. Die mensen die dat ervaring hebben hebben gelijk, onze identiteit is sowieso van buitenaf op ons gelegd geworden is waarmee we ons geïdentificeerd hebben dus onze identiteit is altijd iets wat van buiten komt, een vervreemding, iets wat we van de ander overgenomen hebben, en we zijn ons daar op bepaalde ogenblik heel erg van bewust. en dat is het moment dt opduikt. Vandaag hebben we daar veel last van, heeft te maken met de huidige beelden van identiteit waarmee je voorgehouden wordenn manier waarop we onze identiteit nu moeten maken, onze identiteit komt neer op verplichte perfectie, je moet perfecte lichaam hebben, perfecte prestaties neerleggen, met als gevolg iedereen op de toppen van zijn tenen moet rondstappen om die perfectie neer te zetten waardoor iedereen het ook gevoel heeft, zelfs de overtuiging van 'ik daar niet beantwoorden ana dat perfecte beeld nochtans hou ik dat perfectbeeld voor aan de

buitenwereld, maar dat ben ik niet echt want diep van binnen weet ik dat ik daaraan niet beantwoord en vroeg of laat zullen ze (de andere) het zien'

Identiteitsconstructie: inhoud

De vraag: "Wie ben ik?" – Antwoord: 'Ken uzelf' – 'word jezelf' ⇒ hier gaat men vanuit interne kern die gerealiseerd zou moeten worden

Cfr **psychologische testing & psychologische typering** – leveren magere, banale antwoorden op. Vertrekken nog te vaak bij het idee van een onveranderlijke, bijna categoriale identiteit (zeer 19de eeuws), diep vanbinnen. ⇒ **mislukt** omdat het aansluit van fout idee dat identiteit een vaststaand iets is, vanaf zogenaamde ontwikkeling en dat het nauwelijks voor verandering vatbaar is. De ironie wil dat het moment ieamnd die zich die vraag stelt 'wie ben ik?' altijd een periode is die hij/zij in crisis verkeert, anders zou je de vraag niet stellen. Dat betekent dat periode is waarin hij/zij ana het veranderen is, want crisis betekent 'verandering', dus als je op dat ogenblik op zoek gaat een veronderstelling van concrete definieerbaar identiteit dan zou je daar geen overtuigende antwoorden op vinden. hoe kunnen we dan begrijpen?

In de klassieke invullunt maken we een fout van categoriaal te gaan denken van identiteiten als het ware te gaan opdelen in aantal categorische groepen, en doen dit vandaag binnen psychologie en psychiatrie heel sterk, we hebben nooit labelcultuur gehad als vandaag, en we zien ook mensen dat labels gebruiken om zich als het ware mee identificeren en ze worden ook op die manier aangesproken 'de autist, de adhd'er, de odder,' dit is vrij ironisch omdat psychologie pretendeert wetenschappelijk te zijn, **categoriaal denken** behoort tot denken van 19e eeuw. Vandaag meoten we procesmatig gaan denken niet meer categoriaal. Dus ook identiteit dneken op een procesmatige manier. De inhoud kunnen we vrij goed vatten omdat inhoud van onze identiteit aansluit bij de wijze waarop we identiteit geconstrueerd wordt. Onze identiteit wordt geconstrueerd binnen een verhouding tegenover de anderen, belangrijke anderen ouders, anderen die ons spiegeling en dat narratief gaan voor houden. Identiteit kunnen we inhoudelijk gaan begrijpen als het procesmatig samenspel een aantal belangrijke evrhoudignen waarin mijn 'ik' verschijnt en gaat handelen, denken gaat voelen.

Mijn antwoord: identiteit is niet alleen het resultaat van een verhouding tot de Ander (identificatie/individuele) maar bestaat op zich ook *uit een verzameling van belangrijke verhoudingen die gewoontepatronen uittekenen* waarin mijn 'ik' verschijnt. De invloed van de specifieke maatschappij en cultuur waarin iemand opgroeit, komt in deze verhoudingen ten volle tot uiting.

Vier basisverhoudingen als onderdelen van ons identiteit:

- Mijn Genderidentiteit: ik in verhouding tot andere gender (tegenover groep vb groep van vrouwen)
- Generationele identiteit: ik in verhouding tot autoriteit

Hier beginnen we onderaan, we moeten luisteren en dat doen we niet graag. We gaan ons positioneren tegenover de ander van de autoriteit en die verhouding zou ook kunnen deel uitmaken van wie ik ben, waarvan we zijn. Er zijn ook individuele verschillen op manier ze tegenover de autoriteit verhouden. Dit de enige van de vier is waar we op bepaalde ogenblik van positie veranderen, we beginnen allemaal op dezelfde plaats onderaan, en naargelang we ouder worden naargelang we maatschappelijk gezien andere positie gaan innemen vb professioneel en op bepaald ogenblik zullen we aan de andere kant gaan staan aan diegene die autoriteit moet vertegenwoordigen, je wordt bvb zelf moeder, vader, leidinggevende, dus behoorlijke verandering op vlak van identiteit. Voor sommige mensen (kleine groep) dusdanige verandering is dat ze heel veel psychologische problemen mee hebben, dat ze daarin geen houding kan ingeven, dat neit strookt de manier waarop ze naar zichzelf kijken.

- Sociale identiteit: ik in verhouding tot ander als (on)gelijke
⇒tegenover leeftijdsgenoten, collega's, burens, dus tegenover die mensen met wie op voet van gelijkheidsstaat of zou moeten staan. Die verhouding historisch bekijken binnen de context van religie, moraal en ethika, die verhouding is heel belangrijk geweest, in christelijkheid spreekt men van evennaaste (term voor ander gelijke). Vandaag is dat verdwijnen door doorgeven individualisering.
Tegenwoordig minder bekend, heeft te maken met maatschappelijke verschuivingen.
- 'Zelf'beeld: ik in verhouding tot mijzelf en mijn lichaam

verhouding die we aannemen tegenover onszelf. dit onderdeel van onze identiteit is het onderdeel dat we iedere dag opnieuw opstarten in de badkamer in de spiegel, en wat je in de spiegel ziet kan meevallen en neit meevallen, in die aanblik van onszelf in die spiegel onstaat er interne dioloog, we treden in dioloog met onszelf en die dioloog zal gedurende dag blijven doorlopen, meestal op de achtergrond en soms uitdrukkelijk op voorgrond. en die interne dialoog altijd evaluerend is 'ik kan tevreden zijn met mezelf' ' ik kan weglopen van mezelf' 'ik kan botsen met mezelf' je hebt dus verschillende modaliteit in die verhouding tegenover ons spiegelbeeld. En in die verhouding zit er een bepaalde constante en met die constande dan onze identiteit op dat vlak dat onze zal maken verschillend van iemand anders. vb je hebt mensen die zo tevreden zijn met zichzelf dat ze naast hun schoenen lopen met verwaandheid, zeer onaangename mensen zeker als ze op twitter zitten en je hebt mensen die zo teleurgesteld zijn in zichzelf dat ze suicide plegen = 2 extreme in dat onderdeel onze identiteit. Op grond van deze beschrijving kun je nu opmaken dat onze identiteit op inhoudelijk vlak zowel gedeeld is met andere als particulier, aspect dat we delen met anderen dat is sociaal cultureel invulling van die verhoudingen.

Dit valt makkelijk te plaatsen in het ontwikkelingspsychologische constructieproces, waardoor we zowel deel uitmaken van een groep ('de' mannen, identificatie in verhouding tot 'de' vrouwen) als daarbinnen toch uniek willen zijn ('ik' met mijn eigen invulling van man zijn, individuatie, in mijn verhouding tegenover een vrouw).

Merk op: bepaalde stukken (bepaalde verhoudingen) binnen onze identiteit liggen gekoppeld aan de ander, een bepaalde figuur; je kan iemand zien 'veranderen' wanneer die bepaalde figuur de kamer binnenkomt, dus we worden plots iemand anders, **vergouding is bepalend**. Je kan zien bij volwassene bepaalde particuliere ander, kan een twist geven aan de manier waarop ze gaan gedragen, procesmatig, dat die verhouding plots anders wordt ingekleurd.

Merk op: algemene bedenkingen

- de verhoudingen worden moreel-normatief ingevuld, identiteit is nooit een neutrale constructie (cfr Freud: ego en superego).

Identiteit is steeds normatief, waarbij de groep, ruimer, de cultuur, de normen bepaalt. Identiteitsvorming is bijgevolg altijd disciplinerend.

geen enkele van die verhoudingen is neutraal

- de verhoudingen betreffen 'existentiële' thema's het gaat over seksualiteit, autoriteit, ander-gelijke, lichaam ⇒ dus existentiële vragen naar stukken identiteit dat beantwoorden we vanuit de symbolische, wordt symbolisch bekrachtigd
- zijn maatschappelijk ingebed én gestuurd op grond van het vertoog & praktijken

cfr deel I: elke maatschappij regelt de verhoudingen tussen mensen; die regeling drukt uitdrukkelijk haar stempel op de individuele identiteitsontwikkeling.

- De maatschappelijke bepaling van identiteit wordt symbolisch bekrachtigd: familienaam, identiteitskaart, met vermelding van nationaliteit, geslacht en geboorteplaats; diploma (en erkenning daarvan) ⇒ symbolische erkenning, symbolisch eindpunt te gaan markeren bij iets waar er anders altijd toch vorm van twijfel blijft bestaan.
- Het existentiële aspect binnen die verhoudingen (autoriteit, seksualiteit, lichamelijke) maakt dat er nooit een volledige regeling komt, noch een volledige identiteit, vandaar het belang van het transcendentale ⇒ wanneer iemand in identiteitscrisis bevindt, wanneer twijfelt aan aantal invullingen van haar/zijn identiteit, dan wordt dat transcendentale geraadpleegd om antwoorden te kunnen vinden
- de verhoudingen komen tot stand bovenop een primaire verhouding: de hechting met de eerste anderen (de ouders), waar de eerste identiteitslaag vorm krijgt, samen met zowel het zelfvertrouwen als sociaal vertrouwen.

Conclusie: **Naast deze vier basisverhoudingen zijn er nog andere:**

leeftijdsgroep (kind, millennial, boomer, ...), religieuze identiteit (katholiek, moslim, jood, boeddhist, scientist, ...), politieke identiteit (blauw, groen, bruin, zwart, ...), professioneel (arts, schrijver, leerkracht, ...), sociale klasse (arbeider, zelfstandige, kaderlid, ...), ...

Merk op: de sociale omgeving met de daarin aanwezige verhoudingen bepalen het identiteitsgevoel – je bent/voelt je meer moslim tussen katholieken; je bent meer Europeaan in China.

Wijze waarop men zich voordoet verschilt naargelang de tijd dus in andere maatschappij wordt anders gedacht over identiteit. De wijze waarop mensen gaan zich voorstellen heeft te maken met dominante vertoog

men situeert zich nu binnen de professionele beroep

Identiteitsconstructie: pathologie

Bij constructieproces van identiteit kunnen allerlei fouten gebeuren en als er teveel fouten gebeuren spreken we van pathologische identiteitsontwikkeling

1) verhouding kan verstoort zijn: Identiteit-als-verhouding ontstaat binnen de hechting met de eerste anderen (de ouders), die veilig of onveilig kan zijn.

2) Een veilige hechting creëert zowel zelfvertrouwen als sociaal vertrouwen. Congruente spiegelingen verlenen het kind een bewuste toegang tot eigen gevoelservaringen en leren het hoe daarmee om te gaan (affectregulatie).

⇒ Gestoorde identiteitsontwikkeling altijd zonder uitzondering gepaard gaat met een gestoorde affectregulering

⇒ De identiteitsconstructie en de affectregulering zijn het zelfde, betekenen 2 kanten van de ruimere proces

Individuele pathologie: Indien de oorspronkelijke hechting (kind – ouders) onveilig is, eventueel zelfs traumatiserend, dan heeft dat zware gevolgen op identiteitsontwikkeling en affectregulering (individuele pathologie).

een individu is gestoord en heeft bvb borderline persoonlijkheidsstoornis: gebrekkige affectregulatie, labiele interpersoonlijke verhoudingen, weinig autonomie, weinig zelfvertrouwen

⇒ Als we niet voorzichtig mee zijn gaan dan gebeurt het heel snel dat we pathologie gaan bekeken en gaan begrijpen als uitsluitende pathologie van dat individu, het is het individu dat die stoornis ontwikkeld heeft, dan lijkt het ook dat individu de schuld aan heeft

⇒ psychopathologie is nooit alleen maar individueel, psychopathologie en voor een flink stuk ook een sociale pathologie en die 2 lopen door elkaar. Je kan ok fouten maken pathologie gaan bekeken alleen maar individueel voor dat je het weet ben je je patient aan het beschuldigen of je kan pathologie teveel gaan bekeken als alleen maar een sociale pathologie en dan ga je patient benoemen als slachtoffer dan heb je ook niet mee geholpen, je moet met mogelijke mate proberen te werken

Sociale pathologie: Indien de maatschappelijke omgeving (subject - Ander) onveilig is, eventueel zelfs traumatiserend, dan eveneens zware gevolgen op identiteitsontwikkeling en affectregulering (sociale pathologie).

bvb stressgerelateerde stoornissen

Merk op:

- Pathologische identiteitsontwikkeling verschijnt in de vier verhoudingen, dat wil zeggen: in de daarin gehanteerde normen en de bijbehorende affecten
- Pathologie heeft vaak te maken met geremd of ontremd zijn op vlak van affectregulering
- Individuele pathologie en sociale pathologie zijn altijd gemengd. De vermenging van het individuele en het sociale blijkt het duidelijkst uit historische vergelijkingen.

Voorbeeld: identiteitsontwikkeling tijdens het Victoriaanse tijdperk:

- fnuikend voor genderverhoudingen, en al helemaal voor de vrouw;
- gevolg: veralgemeende psychoneurosen gebaseerd op onderdrukte seksualiteit.

Dus: de Victoriaanse 'hysterie' is niet alleen een probleem bij bepaalde individuen, **ook een probleem waar een dergelijke maatschappij vrouwen als groep mee opzadelde.**

eerste patiente Anna O.

Pas vandaag eens toe op bvb. eetstoornissen? geen toeval, het is een effect van de manier waarop vandaag de dag onze identiteit geconstrueerd moet worden, onze identiteit met inbegrip ons lichaamsbeeld. idem voor Op burn-out? Welke verhoudingen binnen de identiteit worden daar verstoord, wat is het verband met huidige maatschappelijk voorgehouden identiteitsbeelden?

⇒ Vandaag de dag die vormen van pathologieën bekeken worden als een individueel iets en in veel gevallen als individuele mislukking, iemand leidt aan een burn-out omdat hij/zij niet stressbestendig genoeg geweest is, iemand leidt aan burn-out omdat hij/zij niet voldoende resiliance vertoont, en dan is de oplossing heel simpel we moeten die man/vrouw meer stressbestendig maken en moet hij/zij meer getraind worden of moet hij/zij meer weerstand. Het heeft niets te maken met arbeidsritme waarbij we allemaal in geduwd worden en heeft niets te maken met maatschappelijke veranderingen dus we kunnen rustig blijven verder doen.

Identiteit, structureel-psychoanalytisch ⇒ vanuit hedendaags psychoanalytisch Lacaniaanse invalshoek

Gebaseerd op **Lacan** (subjectwording), aangevuld met de **attachment theory**

Geeft aan identiteitsconstructie eigen invulling

1) **Aliënatie**

Freuds identificatie wordt herbenoemd als aliënatie en uitgebreid met separatie (individuatie).

Verhouding infans – ouders uitgebreid naar **de verhouding subject – Ander** (= concrete anderen + de symbolische orde), waardoor zowel de maatschappelijke als de symbolische impact op de identiteitsconstructie veel duidelijker wordt.

⇒ Constructie van identiteit komt voor hem neer op processen die zich voordoen tussen het subject en de grote ander. Subject hij wilt ermee aangeven dat individu onderworpen is aan iets buiten hem en ook groter is dan hem/haar, het subject verhoudt zich tegenover de grote Ander. De grote Ander bedoelen we de verzameling van concrete anderen ouders, familie, gaande weg ook ruimer de andere mensen die bijdragen aan identiteitsconstructie van een kind maar zelfs ruimer die mensen, want het gaat ook over sociaal culturele, maatschappelijke, het gaat over het vertoog, het gaat over narratief, en ook vandaag voer digitale beelden Big Brother die ons heel veel dingen toont en voorhoudt. Al die gegevens samen worden samengevat in de grote Ander, dus verhouding tussen subject en grote Ander daartussen zal die identiteitsconstructie voordoen. Vertrekpunt blijft het zelfde, die ervaring bij baby (infans) baby die nog niet kan spreken. Het vertrekpunt van subjectvorming (wording) is ook zelfde

ervaring van hulpeloosheid waarbij iets in het lichaam uitdrukking heeft dat er noodzaak is aan iets aan voeding, verzorging, dus er wordt een appel op de ander om een invulling te krijgen, **tekort** er ontbreekt iets bij subjectvorming, en dat tekort moet ingevuld worden door de grote Ander

Structureel-ontologisch: het motief is **hulpeloosheid** tegenover eigen aandriften en het Reële, waarvoor antwoord van **de Ander** moet komen; dit antwoord is nooit volledig, vandaar dat **subjectwording** nooit een eindpunt kent.

'Menswording' gaat van start met de **mythische eerste aliënatie/identificatie van het spiegelstadium**, meteen ook de eerste **erkenning**: 'Dit ben jij'.

spiegelstadium: de moeder met de baby voor de spiegel staat en probeert aandacht te vestigen van baby en zegt 'kijk, kijk Adriaantje' baby zal kijken naar dat beeld en zichzelf benoemd weten. dat is mythische vertrekpunt, benaming van lichaamsbeeld dat gezien wordt in de spiegel en waar eerste dientiteit aan gekoppeld wordt

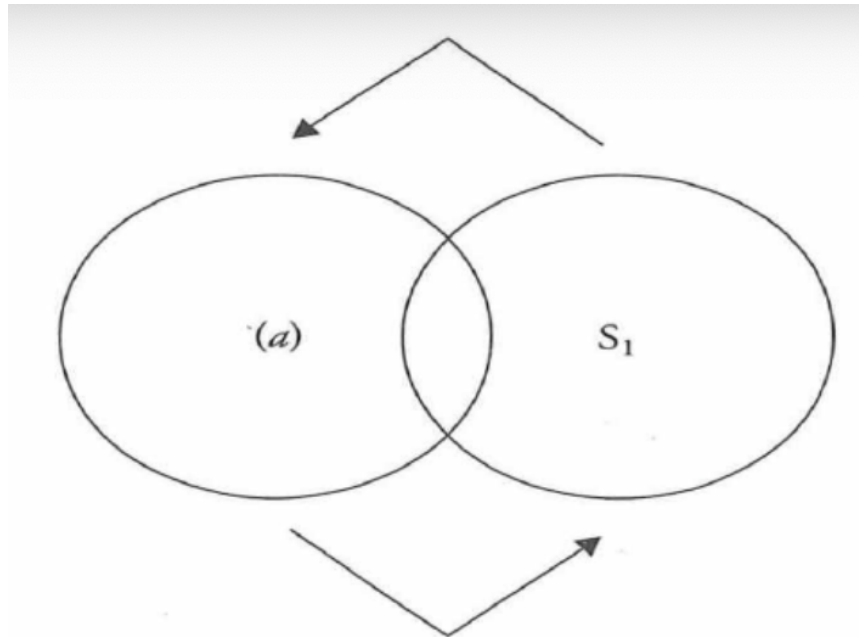
= ontstaan van het **lichaamsbeeld**, bovenop het lichaam als organisme, op basis van het krijgen van een primaire erkenning.

(a) staat voor het Reële van het organisme, de aandriften en affecten

Het **subject-in-wording** neemt de door **A** aangereikte *betekenaars* over en identificeert zich ermee; dus: **identiteit is steeds symbolisch bepaald**.

Structureel: ontstaan van oorspronkelijke **verdeeldheid**, met als eerste versie: het ik tegenover het lichaam als organisme (subjectieve ervaring van lichaam/geest splitsing). Vanaf dat moment: **blijvende kloof** (afsand) tussen ik en reëel organisme wat ik ooit was: 'Ik heb een lichaam'.

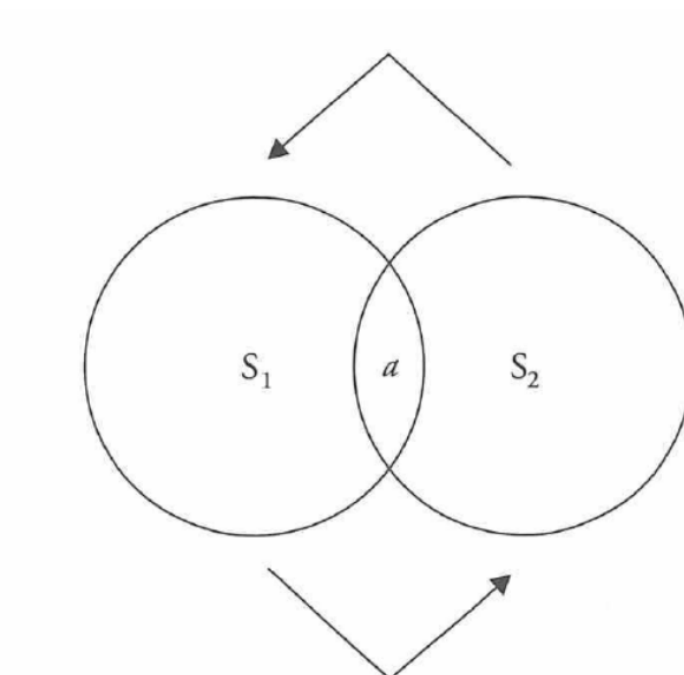
Figuur 1. **'eerste' alienatie**

De identificatie/aliënatie grijpt plaats met door de ander/Ander aangereikte betekenaars; ruimer, met het door de ander/Ander aangeboden narratief.

Aandrift (a) insisteert, dus verder appel op de Ander/de ander is nodig, verdere antwoorden S_2 volgen, waardoor het aliënatieproces **blijft aanhouden**.

Figuur 2: verdere aliënaties binnen het Symbolische

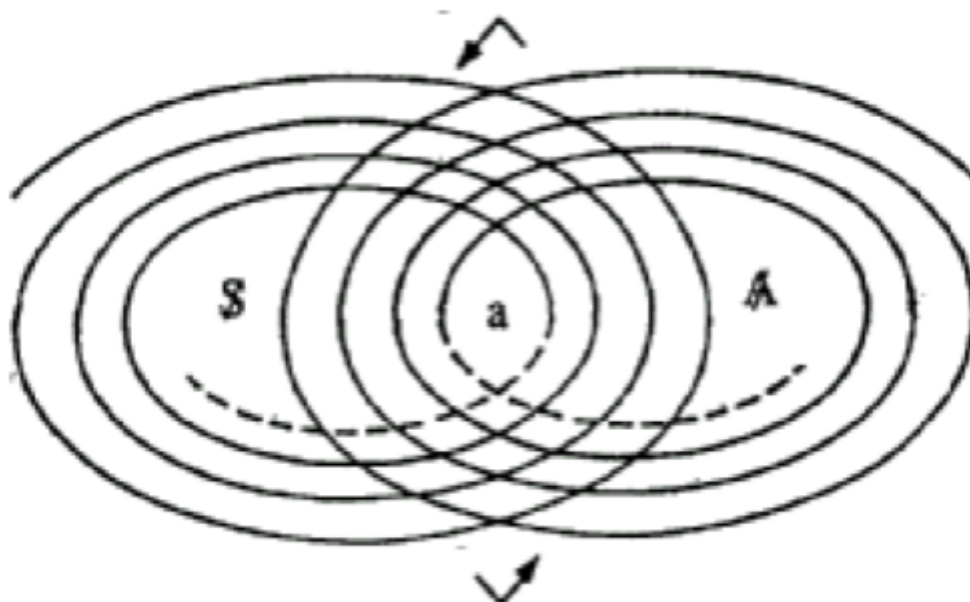

De **Ander**: het sociaalculturele vertoog, dwz alle beelden en woorden (betekenaars) die ons vertellen en voorhouden wie we (niet) zijn, wie we (niet) moeten worden, wat we (niet) moeten doen.

Identiteitsconstructie/subjectwording gebeurt op grond van het vertoog. De Ander is geen definitief en monolithisch geheel, maar bevat zelf ook interne contradicties en is aan verschuiving onderhevig, vandaar: gedeelde Ander.

Proces stopt nooit, is een vliegwielbeweging rond aandriften (a) en het Reële, waarlangs subject steeds meer identiteitslagen verwerft op grond van het vertoog van de Ander; terzelfdertijd ontstaat ook de affectregulering.

Figuur 3. Subjectwording als vliegwielbeweging

Gevolg: verdeeldheid niet alleen meer tussen **aandrift** a (lichaam) en ik (S1) zoals bij de eerste aliënatie, maar ook binnen het symbolische, dwz binnen de verschillende identificaties (bvb vrouw zijn bevat nog altijd een verdeeldheid tussen echtgenote en moeder zijn versus economisch zelfstandig en seksueel geëmancipeerd zijn; met als hedendaagse variant: man zijn, met de verdeeldheid tussen kostwinner en gezinshoofd versus huisman en betrokken vader). Dus: het subject is altijd een verdeeld subject.

Merk op: **accent op taal**, ruimer, op het Symbolische als bouwsteen voor identiteit – (zie ook vertoog; zie ook moedertaal als basis voor 'ingroup')

Motor voor de vliegwielbeweging?

Aanvankelijk: driftaandrang & hulpeloosheid

Daar bovenop: verlangen naar **erkenning**

Dus: aandriften en liefde.

Uitleg:

Onvoorwaardelijke liefde van de vroege babyperiode verschuift naar voorwaardelijke liefde.

Concreet: het kind moet zich identificeren met het verlangen van de ander, opdat die ander het verlangen van het kind zou invullen.

Cfr bekende uitspraak Lacan: 'het verlangen van de mens is het verlangen van/naar de ander' ('Le désir de l'homme, c'est le désir de l'autre').

Ontologisch is de mens een **verlangend** wezen:

- wij verlangen naar de ander
- wij verlangen verlangd te worden door de ander

Ontologisch is de mens een **verlangend** wezen (op de eerste plaats verlangend naar **erkenning**, niet naar objecten).

Hier ook ontstaan van de **primaire angst**: angst dat de ander ons in de steek laat, **separatieangst**. Zie dan volgzzaamheid, erbij willen horen.

Belangrijke aanvulling op Lacan vanuit **attachmenttheorie**: wat de ander/Ander het kind voorhoudt, kan in meerdere of mindere mate aansluiten bij wat het kind affectief ervaart in het lichaam. Indien overeenkomst ok, dan 'congruent'.

Dit levert een nieuwe invulling op voor het aliënatiebegrip: in welke mate sluiten de door de Ander voorgehouden beelden aan bij wat het lichaam ervaart; **indien dat niet het geval is, dan 'vervreemding'**; cfr infra: stressgerelateerde aandoeningen.

2) **Separatie**

Indien identiteitsconstructie enkel op identificatie zou berusten, dan totale determinatie. Separatieproces gaat daar tegenin en verleent de mens een stuk **autonomie**.

Separatie: afstand nemen van en zichzelf voorbrengen

Hier gaan subject en wording keuzes gaan maken en we krijgen hier een stukje autonomie. Dit kunnen we begrijpen vanuit fundamentele gerichtheid, iets wat we axiomatisch moeten aannemen en die fundamentele gerichtheid gericht zijn op het nemen van actieve positie, autonoom willen zijn dit zie je bij peuters de pap zelf willen vastpakken

Is moeilijker te begrijpen dan aliënatie/identificatie: wie of wat kiest er eigenlijk? Antwoord **Freud**: het ego, met als belangrijkste functie synthese. Maar: aanvankelijk is er geen 'ik' dat een **keuze** kan maken. Bovendien: gebeurt een keuze altijd bewust?

Opvallend: reeds baby's streven naar autonomie, naar het innemen van actieve positie en het willen verlaten van de passieve (cfr voedingssituatie).

Dus toch sprake van een 'telos', van doelgerichtheid'?

Hier verschijnt een **tweede basisangst**, voor de ander die te dicht komt, **intrusieangst** de angst dat de ander te dicht komt, deze angst staat haaks met **separatieangst**

Opvallend: exact tegenovergesteld aan **separatieangst**.

Separatie opent mogelijkheid tot afstandname van het determinerende effect van spiegeling, op grond van:

- 1) het zèlf maken van keuzes tussen wat aangeboden wordt door de Ander
- 2) het actief op zoek gaan naar andere invullingen

Afstandname en zelf kunnen kiezen wordt mogelijk door de onvolledigheid/dubbelzinnigheid in wat de ander/Ander aanbiedt én door de eigen verdeeldheid, waarlangs zelfreflectie mogelijk wordt:

- (a) is nooit volledig beantwoordbaar ('Ouders laten te wensen over').
we verwachten antwoorden van de Ander. vb genderidentiteit wordt boven op het organisme geconstrueerd met aantal seksuele aandriften en onze gender wordt daarrond geconstrueerd. Geen enkel constructie is in staat om dat volledig te vatten. Binnen het proces subjectvorming blijft het onvolledig en hierdoor zal determinatie nooit totaal zijn, determinatie als effect van eerste proces van identificatie/aliënatie
- het verlangen van de ander is niet éénduidig ('wat verlangt die ander eigenlijk van mij?'), zodat het kind er nooit volledig mee kan samenvallen ('het is', of 'ik ben nooit goed genoeg')
- Bovendien zijn er meerdere anderen, en bovendien ook de Ander

- Kiezen wordt mogelijk door zelfreflectie, op basis van verdeeldheid: ik denk na over mezelf.

Daardoor ontstaat er een keuzemogelijkheid tussen verschillende voorgehouden inhouden waarmee iemand zich kan identificeren, en (vanaf een bepaalde leeftijd) **de mogelijkheid om zelf actief op zoek te gaan naar nieuwe inhouden**; geen enkele **invulling** is volledig of definitief.

= ontwikkeling van een 'eigen' verlangen, dat voortdurend verschuift, en van een 'eigen' identiteit, die nooit af is; 'eigen', tussen aanhalingstekens, omdat de keuzes afhankelijk blijven van wat de ander/de Ander ons voorhoudt/voorgehouden heeft/

⇒vb kind van 3 wordt binnengevoerd binnen bepaald verwachtingspatroon binnen bepaald verlangen tussen 1 ander en 2de ander verschillend kan zijn en op bepaald ogenblik kind moet gaan kiezen en de keuze is niet meer neutraal, het verlangen van de Ander is niet eenduidig. Het nadenken kunnen over! heel belangrijk, in de psychologie noemen we dit het mogelijkheid tot zelfreflectie en dat kan alleen maar op grond van dat we verdeeld zijn, ik moet identiteit hebben om te kunnen nadenken over mezelf en deel van mezelf denkt na over deel van mezelf en op grond nadenken over mezelf kan bepaalde keuzes maken en bepaalde keuzes herzien en andere maken. Zelfreflectie heeft alles te maken met structuur de mogelijkheid tot zelfreflectie

Aliënatie/separatie – subjectwording wordt **ontologisch** gekenmerkt door:

1)ontologisch kenmerk: Een structureel bepaalde **verdeeldheid** (vooreerst tussen lichaam/geest; vervolgens binnen het symbolische), vandaar: subjectwording= **verdeeld subject**

–S– ⇒aanduiding voor verdeelde subject. en die verdeling is dubbel, de oorspronkelijke verdeeldheid tussen het organisme en het subject ons lichaam kwijt zijn en verdeeldheid binnen symbolische een verdeeld subject

2)ontologisch kenmerk: Een **ontoereikendheid** (onvolledigheid) tussen wat ik denk (maar) te zijn en wat ik denk te moeten zijn in functie van het verlangen van de ander.

Onze identiteit, subjectwording is nooit volledig af, zal zich blijven situeren dialectische verhouding tegeover de grote Ander, en als de grote Ander ander verlangen naar voor schuift andere beeld beinen voorhouden een ander narratief dan moeten we weer proberen bij te benen beantwoord aan dat evlangen en proberen daar nieuwe identiteitsvraag te construeren om een feit dat we toch verlangt willen worden.

Beiden (verdeeldheid, ontoereikendheid) tonen zich in de verhoudingen tegenover onszelf (ben ik wel goed genoeg?) en tegenover anderen (wat verlang ik, wat verlangt de ander, hoe verhoud ik mij daartegenover?).

als we beide processen bekeken kunnen we de link leggen met axiomatische kenmerk (wezen van de mens) van eht erbij willen horen als associaal dier, wezen hoort bij eerste proces van identificatie/aliënatie daar tegenover staat dan andere axiomatisch proces autonoom willen zijn en dat vinden we dan bij actieve versie separatieproces. Dat betekent dat in ons op heel fundamenteel subjectfunctie in ons tegenoverelkaar staande tendensen aan het werk zijn, we willen erbij horen, verlangt worden en we willen alleen zijn, autonoom zijn, die 2 botsen. Deze colflict vormt verklaring voor **HET ONBEHAGEN IN DE MENS**

Wanneer de verdeeldheid (het onbehagen in de mens) de vorm van een innerlijk conflict aanneemt, is een gebruikelijke **defensieve** (mechanisme) reactie het naar buiten **projecteren** van het 'slechte' eigen stuk op de ander en daar te bestrijden.

⇒Het onbehagen in de mens: het onbehagen schrijven we aan toe aan maatschappelijke aan de omgeving af en toe hebben we duidelijke redenen voor maar het mag ons niet beletten op te zien dat er ook intrensiiek aantal redenen zijn die verklaring bieden voor onbehagen, dit is een va nde belangrijkste in ons er een dubbel mechanisme van we willen samenzijn en mechanisme van waarvan we alleen willen zijn, die staan tegenover elkaar en dat schuurt en het feit dat schuurt zorgt om de zoveel tijd voor nodige onbehagen waarbij we automatisch geneigd zijn om de oorzaken bij de ander te gaan leggen, en we willen niet zien dat dit te maken heeft met onszelf. En dan botsen we op typisch defensie mechanisme of afweermecanisme (Freud) dat zijn die psychologische mechanismen op grond waarvan we proberen om te gaan met datgene van binnenuit ons ambeteert een arousal datgene wat

zorgt dat we het moeilijk krijgen met onszelf en op een of andere manier niet meer omgaan en moeten afweren en een van de manieren waarop dat gebeurt is projectie dat ambetante stuk van onszelf gaan we buiten leggen, gaan we leggen bij de ander en gaan we daar bestrijden, het is niet ik die alleen wil zijn het is de ander die teveel aandringt om bij me te willen zijn, het is haar/zijn schuld, die projectie zorgt dan voor dan we interne verdeeldheid veel minder ervaren want we hebben het opgelost om naar buiten te gaan leggen, en daardoor hebben we een positieve zelfbeeld want die slechte stuk van onszelf hebben we bij de ander gelegd, zondebok (Girard) en projectie sluiten nauw bij elkaar. Als dit collectief gebeurt (identiteitsconstructie is collectief iets, identiteit de verhouding tussen het subject en grote Ander sociale luik binnen identiteit) wordt dit de basis van uitsluitingsmaatschappij (zie voordelen)

Historisch voorbeeld bij de **godsdiensten van het Boek**: conflict in de man tussen seksuele aandriften en voorgehouden maatschappelijk ideaal van kuisheid, reinheid, ... wordt opgelost door het slechte van seksualiteit bij de vrouw te leggen en daar te onderdrukken.

Zoek eens een huidig voorbeeld? Bij welke groep leggen wij problemen die te maken hebben met een stuk van onszelf dat we niet willen kennen?

Voordelen van projectie:

- * eigen verdeeldheid wordt veel minder ervaren, zeker wanneer de projectie collectief gebeurt (wij, de welwillenden, tegenover zij, de slechten)
- * zelfbeeld wordt positiever, want eigen negatieve kenmerken worden bij de ander gelegd en daar bestreden

Een dergelijke projectie van eigen negatieve inhoud op een andere groep draagt bij tot een **uitsluitingsmaatschappij** en is vermoedelijk een belangrijk argument bij groepsvorming: deel uitmaken van een groep legt de interne twijfel aan banden.

een maatschappij waarbij een dominante groep het eigen slechte stuk bij ander gaat leggen en die andere groep die wordt dan onderdrukt, klassieke vb daarvan is de houding van mannen tegenover vrouwen in patriërchaat, als je patriërchaat bekijkt in versie van christendom, moslim en joodse godsdienst vrouwen

krijgen alle fouten, alle tekortkomingen, alle moeilijke stukken en daardoor onderdrukt door de man zo in de onschuld de handen kan wassen

Vgl met zondebokmechanisme (Girard), uitbreiding van het innerlijk verdeelde subject naar tegen elkaar opgezette groepen

Identiteit is verdeeld en onvolledig, is een product van verhoudingen tot anderen/de Ander: deze redenering corrigeert **de illusie van de psychologie** die het individu voorstelt als **atomaire eenheid**.

Psychologie gaat ervan uit studie van individu, kenmerken van individu, dus in psychologie individu bestuderen als individu. Waarbij we oz doen waarbij proefpersonen meestal studenten psychologie achter computer gaan zetten en testen, en gaan we ervan uit dat we op dat ogenblik aantal kenmerken van dat individu zullen detecteren en we vergeten heel de sociale context waarbij een student onderworpen wordt aantal proeven door aantal assistenten eventueel professoren van wie hij/zij college krijgt en dat creëert bepaalde band, verhouding, en we denken dat dit geen enkele effect heeft op de testresultaten, we denken dat die testresultaten alleen maar het gevolg zijn van de inspanning van individu op dat ogenblik.

vb bloeddruk van patiënt die door dokter gemeten wordt ligt altijd hoger dan de bloeddruk die gemeten wordt door de verpleegster. Er is iets in de verhouding tegenover dat figuur die bepalend is voor de hoogte van de bloeddruk.

de verhouding tot autoriteit gaat een rol spelen

Psychologie op zich wordt trouwens slechts mogelijk op grond van de verdeeldheid en is er in die zin een illustratie van: psychologie, dat is de mens die nadenkt over zichzelf, die zichzelf tot studie-object neemt, met als gevolg een eindeloos herhaalde poging om 'bij zichzelf' te geraken. Zie het 'homunculus' probleem.

De hedendaagse neuropsychologische verpakking is het maken van **'selfies' van het brein**. Hersenscans zijn geen beelden die 'de' mens zichtbaar en dus kenbaar maken, het is de zoveelste vormgeving van de mens die naar zichzelf kijkt.

Descartes: verdeeldheid tussen lichaam en geest

Intrapsychische processen kunnen nóóit losgezien worden van interpersoonlijke processen en ruimer, van het maatschappelijke vertoog, zelfs wanneer iemand alleen is.

INTER – psychisch en dus sociaal wordt overal zichtbaar, eens je erop let:

- Affectiviteit is inter-affectiviteit (cfr 'besmettelijkheid' van emoties)
- Lichamelijkheid is inter-lichamelijkheid (ik ervaar mijn lichaam/mijn lichaamsbeeld/mijn zelfbeeld via de mij voorgehouden spiegelbeelden en via de blik van de ander)
- Genderidentiteit is inter-identiteit (bvb ik ben slechts man in verhouding tot vrouw)

⇒de volledige psychologie is sociale psychologie zonder uitzondering, alles wat we op vlak van mentale, affectieve doen, denken en ervaren is steeds in verhouding tot anderen zelfs als we alleen zijn. En zelfs is sociale isolement men is in gedachte bezig met de ander, en in zijn gedachte gaan verhouden tot de ander vb Cast Away

BESLUIT IDENTITEIT

1; Identiteit is een **narratieve** constructie (beelden en woorden) van **verhoudingen**, op basis van wat anderen/de Ander ons voorhouden (zie vertoog en praktijken); onze originaliteit ligt in de unieke combinatie van reeds bestaande invullingen ('origineel plagiaat').

Constructie die van buitenaf aangereikt wordt en meegaat, mee varieert ifv maatschappelijke veranderingen, je zou identiteit kunnen beshcouwen als een soort effect van een psychosociale mode fenomenen die om de zoveel tijd verschuiven in andere richting.

2; De constructie gaat van start binnen de primaire ouder-kind verhouding en wordt gebouwd bovenop een biologisch organisme dat mogelijkheden en grenzen bepaalt.

Identiteit is idd een constructie dat gebaseerd is op het symbolische, het narratieve beelden en woorden waarmee we opgroeien vanaf de eerste dag van onze geboorte, het is een constructie omdat heel veel elementen samengevoegd worden aan 1 geheel. Freud belangrijke functie van ego is functie van synthese, samenhouden van al die

verschillende stuken, het is pas op ogenblik problemen zijn dat je ziet dat in die constructie de breuklijnen duidelijk worden

3; Het motief voor de constructie is hulpeloosheid en het willen beantwoorden aan het verlangen van de ander opdat die mijn verlangen zou beantwoorden. Gevolg: identiteit is nooit 'af'.

4; Identiteit verandert in functie van maatschappelijk evoluerende spiegelbeelden – als collectief bepaalde constructie (de 'Ander') is identiteit allesbehalve constant.

5; Identiteit is altijd verdeeld omdat zij als constructie ontstaat in een verhouding van mij tov mijn lichaam/mijzelf en tov de anderen/de Ander.

5; Identiteit is geen individuele aangelegenheid, maar altijd gerelateerd aan de ander/de Ander; psychologie als individu-model is een misvatting.

6; Identiteit is grotendeels gedetermineerd, maar bevat een stuk autonomie: we kunnen kiezen tussen wat aangeboden wordt, eventueel zelfs actief op zoek gaan naar nieuwe invullingen. Het type maatschappij bepaalt of de keuzemogelijkheid groter of kleiner is.

7. Ontologisch: mens is structureel zowel een **verdeeld** (tussen lichaam en geest) als een **verlangend** (omdat we onze identiteit niet alleen construeren maar ook ervaren, beleven in verhouding tot de ander die we erkenning willen krijgen) wezen, waarbij het krijgen van **erkenning** belangrijker is dan het krijgen van goederen.

8. Oorsprongsvraag (ontologisch) blijft onopgelost: waar zit de kern, het vaste, derde punt voorbij de verdeeldheid, dat keuzes maakt? er was zelfs geen kern vanaf het begin

BESLUIT DEEL II:

HET ONBEHAGEN bij individu, ALS STRUCTUREEL BEPAALD KENMERK

1; Identiteit is een constructie bovenop lichamelijke mogelijkheden.

2; Evolutionair-biologisch beschouwd kunnen die mogelijkheden de mens zowel een moreel-goede als een moreel-slechte richting uitsturen, waarbij het moreel-goede (het prosociale) overheeft.

3; Een collectieve overtuiging dat de mens slecht is, is het gevolg van dominante, **maatschappelijk voorgehouden negatieve beelden** waarmee mensen hun identiteit construeren. Tot vandaag de dag overheerst dit negatief zelfbeeld.

4; De constructie van identiteit, als verwerkelijking van voorgehouden beelden, werkt bevestigend voor de uitgangsovertuiging. Verandering wordt pas mogelijk wanneer de uitgangsovertuiging verandert.

5; De criteria om het onderscheid te maken tussen een normale en een gestoorde identiteit sluiten aan bij de maatschappelijk voorgehouden beelden en dragen aldus bij tot het zelfbestendigende effect van deze beelden.

duidelijk dat maatschappij gaat bepalen welk identiteit beschouwd kan worden als normaal als succesvol, maatschappij gaat bepalen wat in haar optiek kan beschouwd worden als afwijkend of als slecht, mislukt. Betekent dat criteria van normaliteit en abnormaliteit moeten we letterlijk begrijpen, het afwijken van de norm, de norm die bepaald wordt door bepaalde maatschappij, het is dus geen intrinsieke differentiatie tussen van wat ziek zou zijn en wat gezind zou zijn, dat grote is verschil tussen medische diagnostiek en psychosociale diagnostiek.

6; **Intrinsieke criteria** voor normaal of gestoord liggen niet in de afwijking van het maatschappelijk voorgehouden beeld en een verondersteld authentieke identiteit, maar kunnen wel gevonden worden in de **effecten** (positieve/negatieve) van de identiteitsconstructie op het lichaam en op de sociale verhoudingen.

intrinsieke criteria die los kunnen staan van tijdsgebonden constructie. Rousseau het bestaan van natuurlijke edele identiteit alleen maar goed kon zijn en alle afwijkingen die zouden kunnen ontstaan zijn door maatschappij. We gaan er van uit dat er niet zo is als oorspronkelijke identiteit waarvan de mensen vervreemding zijn geraakt door omgeving

7; De twee processen (identificatie/individuatie) waarlangs de **identiteitsconstructie gebeurt**, liggen vermoedelijk evolutionair vast en **streven een tegenovergesteld doel na**: erbij willen horen (bij de ander/de Ander), autonoom willen zijn.

De manier waarop onze identiteit geconstrueerd wordt bepaald het onbehagen op zich, dus in de wijze waarop we identiteit verwerven zitten er aantal zaken die ervoor zorgen dat er een onbehagen zal zijn los van de specifieke maatschappijen. Er bestaan dus geen maatschappij waarin er geen enkele vorm van onbehagen zal opduiken

dit heeft te maken vb in onze identiteitsconstructie de manier waarop we functioneren dat er daar 2 tegengestelde processen, gerichtheden aan het werk zijn, langs ene kant willen we erbij horen en aan andere kant willen we ook autonoom zijn, ons eigen ding doen, en daat staat haaks met dat eerste en dat zorgt voor onbehagen omdat je die 2 terzelvertijd alle 2 willen hebben.

8; Elke **identiteit blijft onvolledig** omdat geen enkel individu volledig kan samenvallen met de voorgehouden beelden, die bovendien in de tijd nog kunnen veranderen ook.

9; Elke identiteit levert een ervaring van verdeeldheid op, vooreerst tussen 'ik' en lichaam, vervolgens tussen de verschillende identiteitsverhoudingen (ik als man, ik als vader, ik als ...). Een dergelijke verdeeldheid opent de mogelijkheid tot zelfreflectie, maar kan ook een intern conflict opleveren.

je bent nooit genoeg vrouw, je bent nooit genoeg vader

10; De processen op grond waarvan identiteit geconstrueerd wordt, veroorzaken onvermijdelijk een onbehagen, deels omdat ze een interne tegenstelling bevatten (willen samenvallen met; autonoom willen zijn), deels omdat ze identiteit opzadelen met onvolledigheid en verdeeldheid. Tezeldertijd bieden ze een stuk keuzevrijheid aan.

11; In combinatie met zelfreflectie biedt het individuatieproces een mogelijkheid om te ontsnappen aan een **totale determinatie** door de Ander, en zelf keuzes te maken bij de constructie van de eigen identiteit.

onze identiteit is voor flink stuk gedetermineerd, zoveel keuzemogelijkheden hebben we niet, terzelvertijd er is wel een stuk keuze mogelijk maar we zijn er te weinig van bewust en ook maken we te weinig gebruik van. Het feit dat we kunnen kiezen is ook al effect van de wijze waarop onze identiteit geconstrueerd wordt, kunnen kiezen betekent dat je kunt nadenken over, over verschillende alternatieven 'hoe ga ik mijn gerderidentiteit proberen in te vullen' en er zijn aantal verschillende mogelijkheden voor handen. Betekent dat ik kan naar mezelf kijken, dat ik bepaalde verhouding kan opbouwen tegenover mezelf, zoiets is maar mogelijk op grond van verdeeld zijn 'ik denk dus ik ben' maar dan in de optiek voor de spiegelstaan en wat je in de spiegel ziet al dan niet aanpassen

identiteitsconstructie gebeurt bovenop biologische organisme

Als we moeten vaststellen dat de wijze waarop identiteit geconstrueerd wordt binnen een bepaalde maatschappij dat die heel veel negatieve effecten heeft op het lichaam en dat psychosociale omgeving mensen letterlijk en figuurlijke ziek maakt dan kunnen we op deze manier een verband leggen tussen maatschappelijke omgeving en een identiteitsconstructie dat die maatschappij niet zo gunstig is, mss is er een betere maatschappelijke omgeving. Als we zien dat maatschappelijke omgeving ervoor zorgt dat die identiteitsconstructie bovenop dat lichaam mensen oplevert die gezond zijn en blijven zowel medische als psychosociale vlak dan kun je ook bepaalde conclusies aan verbinden de kwaliteit van de maatschappij.

12; Zelfreflectie is daarbij een voorwaarde, waarbij het onbehagen als motor dient, zowel het onbehagen gevoeld door het lichaam als het onbehagen ervaren door het ik.